

ROLUL JURISPRUDENȚEI ÎN CONSACRAREA DREPTULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS

THE ROLE OF JURISPRUDENCE IN CONSECRATING THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT

Angelica COBZARU,

Universitatea Ecologică din București,

Facultatea de Drept

CZU: 342.7:504.06:347.99

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8358173>

Rezumat: În cadrul lucrării “Rolul jurisprudenței în consacrarea dreptului la un mediu sănătos” am analizat evoluția dreptului la un mediu sănătos, plecând de la jurisprudența care s-a dezvoltat în legătură cu aplicabilitatea art. 8 alin. 1 din Cartea Europeană de Drepturilor Omului și ajungând la momentul prezent în care dreptul este consacrat și garantat în Constituția multor țări (printre care și România) sau prevăzut în legislația specifică de mediu a altor țări. Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos este un drept nou, intrat de curând în catalogul drepturilor fundamentale. Este un drept fundamental, din generația a III-a, care prin conținut este un drept și nu o libertate, care exprimă cerința asigurării unui mediu de calitate și a menținerii echilibrului ecologic, ca o condiție indispensabilă pentru apărarea sănătății oamenilor și continuitatea speciei umane pe Pământ. Actualmente, dreptul la un mediu sănătos este temeiul legal în temeiul căruia de rezolvă cazurile de încălcare a prejudiciilor de mediu sau a daunelor de orice fel care aduc atingere mediului și calității vieții oamenilor.

Cuvinte cheie: dreptul mediului, dreptul la un mediu sănătos, jurisprudența de mediu.

Summary: In the work „The role of jurisprudence in consecrating the right to a healthy environment” we analyzed the evolution of the right to a healthy environment, starting from the jurisprudence that developed in relation to the applicability of art. 8 para. 1 of the European Charter of Human Rights and reaching the present moment when the right is enshrined and guaranteed in the Constitution of many countries (including Romania) or provided for in the specific environmental legislation of other countries. The fundamental human right to a healthy environment is a new right, recently included in the catalog of fundamental rights. It is a fundamental right, from the 3rd generation, which by its content is a right and not a freedom, whi-

ch expresses the requirement of ensuring a quality environment and maintaining the ecological balance, as an indispensable condition for the protection of human health and the continuity of the human species on Earth. Currently, the right to a healthy environment is the legal basis on which to resolve cases of violations of environmental damages or damages of any kind that affect the environment and the quality of people's lives.

Keywords: Environmental law, right to a healthy environment, environmental jurisprudence.

Preambul

Înțeles ca un ecosistem complex în strânsă interacțiune cu natura, omul reprezintă valoarea supremă ce trebuie ocrotită. Sub acest aspect, este necesară recunoașterea unanimă și garantarea dreptului fundamental al omului la un mediu sănătos, care face parte din categoria drepturilor de „*generația a treia*” denumite și drepturi de „*solidaritate*”.

Dreptul la un mediu sănătos se caracterizează printr-o dinamică deosebită în privința recunoașterii și garantării sale juridice¹. Proclamat inițial la nivel internațional, ca principiu de drept în Declarația de la Stockholm (1972), consacrat apoi constituțional și/sau legislativ la nivelul statelor, dreptul la un mediu sănătos a fost recunoscut și garantat mai ales la nivel jurisprudențial.

În cadrul lucrării, a fost analizat rolul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) în ceea ce privește evoluția dreptului la un mediu sănătos, plecând de la interpretarea deja celebrului articol 8 paragraful 1 din Convenția Europeană, conform căruia „*orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a co-respundetei sale*”², fapt ce a permis extinderea „prin ricoșeu” a acestuia.

Noțiunea de „drept la un mediu sănătos” dă expresie existenței unui drept pe care omul îl are încă de la naștere, fiind un drept nepatrimonial, dar totodată, omul este obligat să își îngrijească mediul și să-l conserve, în așa fel încât să-l păstreze în bună stare pentru generațiile prezente și viitoare.

1. Primele reglementări oficiale ale dreptului la un mediu sănătos

1.2. Reglementări indirecte înainte de Convenția de la Stockholm

Primele acte normative internaționale care au avut o incidență indirectă cu privire la dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos,

¹ Mircea Duțu, *Dreptul mediului*, ediția a 3a, București, Editura C.H.Beck, 2010, p. 122;

² https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf, p.10;

au fost Carta ONU (1945) și, ulterior, Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948)¹. Aceste două documente conțineau aspecte referitoare la anumite categorii de drepturi fundamentale ale omului, mai precis, drepturi cu caracter social, economic, cultural și umanitar.

Alte acte internaționale în domeniul protecției mediului care se încadrează în categoria reglementărilor ndirecte ale dreptului fundamental al omului la un mediu sănătos, au fost încheiate prin Convenția de la Geneva din anul 1949, care avea ca prim obiectiv recunoașterea drepturilor fundamentale în astfel de situații, precum și prin Conferința de la Teheran din anul 1968 prin care s-a încheiat Actul Final.

Toate aceste acte internaționale și dezbateri ce au avut loc în cadrul ONU au avut o importanță monumentală din punct de vedere al relaționării indivizilor, dar și al popoarelor, deoarece efectele întârziate ale acestora nu aveau decât să contribuie succesiv și în mod pozitiv la protejarea interesului general al comunității umane, în ansamblu, raportându-se la unele valori esențiale, precum: pacea, dezarmarea, mediul uman etc.

Desigur, în evoluția premergătoare ce a avut loc de-a lungul timpului pentru îmbunătățirea legislativă internațională și națională a mediului, statele au mai elaborat și alte acte normative, tratate și convenții, însă toate, indiferent de natura problematicii în dezbatere înglobau dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos.

1.2. Reglementarea în Convenția de la Stockolm și în reglmentările juridice următoare

Ca urmare a “crizei ecologice” din anii 1960, au început să apară preocupări serioase, la nivel internațional, în legătură cu protecția mediului. Așa se face că principalele state ale lumii au pus bazele organizării unor întruniri internaționale pe probleme de mediu, prin care urmăreau luarea unor măsuri rapide și eficiente de reducere a poluării, ca umare a producerii unor dezechilibre serioase între om și natură.

Dreptul fundamental la un mediu sănătos a fost evidențiat, pentru prima dată, în Convenția Conferinței de la Stockholm, din anul 1972, prin intermediul principiului 1, care stipula că *„omul are dreptul fundamental la libertate, egalitate și condiții de viață satisfăcătoare, într-un mediu a cărui calitate îi permite să trăiască în mod demn și în prosperitate. El are datoria sacră de a proteja și îmbunătăți mediul înconjurător pentru generațiile*

¹ Adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 de septembrie 1948.

*prezente și viitoare*¹”. După cum se poate observa, Convenția nu se referea direct la un drept fundamental, ci la un principiu general, conform căruia omului îi sunt recunoscute drepturi fundamentale precum: dreptul la libertate, dreptul la egalitate, dreptul la condiții de viață satisfăcătoare, etc.

După acest moment important, în legislația a fiecărui stat care a participat la dezbaterile din anul 1972, au fost avute în vedere principiile fundamentale ale dreptului mediului la un mediu sănătos care călăuzesc întregul sistem consolidând astfel o structură solidă a legislației privind evoluția acestuia.²

Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos cuprinde o sferă largă de factori naturali care sunt protejați prin normele juridice, pentru atingerea scopului urmărit. Principalul subiect activ este statul care are obligația de a veghea în mod direct raporturile dintre persoanele fizice și juridice.

Un pas înainte în precizarea dimensiunilor dreptului la un mediu sănătos ca drept uman fundamental, s-a făcut tot printr-un document regional, respectiv Protocolul adițional al Convenției americane relativă la drepturile omului, adoptat la San Salvador, la 17 noiembrie 1988, referitor la drepturile economice, sociale și culturale³. Prin acest demers s-au consfințit anumite reguli care au avut efecte pozitive pe termen lung, protejându-se astfel, drepturile fundamentale ale omului.

Un alt act internațional care reglementează raporturile juridice de dreptul mediului este, Tratatul de la Maastricht elaborat în anul 1995 care prevede o serie de garanții privind drepturile fundamentale ale omului consacrate chiar și în Convenția de la Roma din anul 1950 ca o expresie a modului cutumiar reflectat de fiecare stat membru prin drepturile constituționale, și, de asemenea, prin prezența exclusivă a principiilor generale ce guvernează dreptul cutumiar.

Prima stipulare oficială a dreptului la mediu într-un tratat internațional s-a realizat prin art. 24 al Chartei africane a drepturilor omului și popoarelor (1981), care prevedea că: *”Toate popoarele au dreptul la un mediu satisfăcător și global, propice dezvoltării lor”*⁴.

¹ Doina Anghel, *Răspunderea juridică privitoare la protecția mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 9.

² Angelica Cobzaru, *Principiile dreptului european al mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2012., pp. 44-47.

³ Andrei Duțu, *op. cit.*, p. 276.

⁴ Andrei Duțu, *Patrimoniul în dreptul civil și în dreptul mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 276.

1.3 Consacrarea dreptului la un mediu sănătos în dreptul român

Principalele așteptări ale acțiunilor internaționale în domeniul protecției mediului vizau ca statele semnatare ale Convențiilor (Convenția de la Stockholm, Convenția de la Rio) să-și creeze sisteme juridice bazate pe organizări mixte, care să înglobeze și componenta de protecție a mediului.

Așa cum rezultă din statisticile legislative, România a adoptat o serie de dispoziții preluate din documentele de legiferare, precum, Charta ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Declarația de la Stockholm și alte acte normative de acest gen care aveau ca obiectiv principal protejarea mediului. Ulterior, acestea au fost consacrate și menționate expres în Constituție pentru a stabili și preîntâmpina situațiile creatoare de posibile riscuri dăunătoare mediului înconjurător. Astfel, ca un răspuns la preocupările mondiale, în materie de dreptul mediului, a fost adoptată în România prima lege-cadru privind protecția mediului, Legea nr. 9/1973¹. În ciuda inovației aduse la momentul respectiv, nici acest act normativ nu reglementa în niciun fel dreptul la un mediu sănătos. După anul 1989, în țara noastră, recunoașterea și garantarea dreptului la un mediu sănătos a devenit o problemă importantă, fiind susținută intens în doctrina juridică, însă, contrar acestui fapt, Constituția României din 1991 nu-l consacră în categoria drepturilor fundamentale, acolo unde era locul.

Lacuna prevederii constituționale în materie a fost suplinită de dispozițiile cuprinse în Legea nr. 137/1995² privind protecția mediului (abrogată), act normativ care a consacrat o concepție modernă în materie, definind protecția mediului ca „*obiectiv de interes public major*”³.

Legiuitorul a consacrat expres prin art. 5 din Legea nr. 137/1995, ca drept subiectiv, dreptul la un mediu sănătos și a prevăzut garanțiile legale pentru exercitarea sa. Sub formularea: „*Statul recunoaște tuturor persoanelor dreptul la un mediu sănătos...*”, legea cadru în materie a reprezentat un instrument juridic deosebit de important pentru consacrarea legislativă și garantarea dreptului la un mediu sănătos.

¹ LEGEA Nr. 9 din 20 iunie 1973, privind protecția mediului înconjurător, act publicat în: BULETINUL OFICIAL NR. 91 din 23 iunie 1973, www.lexex.ro

² Publicată în Monitorul Oficial nr. 304 din 30 decembrie 1995, republicată în Monitorul Oficial nr. 70 din 17 decembrie 2002, modificată și completată prin O.U.G. nr. 91 din 20 iunie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 465 din 28 iunie 2002, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 294 din 27 iunie 2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 14 iulie 2003. Legea nr. 137/1995 a fost abrogată prin O.U.G. nr. 195/2005

³ Art. 1 din Legea nr.137/1995 - Legea protecției mediului, publicată în Monitorul Oficial nr. 70 din 17 februarie 2000, www.legislatie.resurse-pentru-democratie.org

În contextul finalizării procesului de armonizare a legislației românești cu *acquis*-ul comunitar în domeniul protecției mediului, se elaborează o nouă reglementare cadru în materie. Astfel, prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2005¹ se legiferează dreptul la un mediu sănătos, prin dispozițiile cuprinse în art. 5, conform căroră „*Statul recunoaște oricărei persoane dreptul la un mediu sănătos și echilibrat ecologic...*”.

Totuși, principala reglementare, în România, a dreptului la un mediu sănătos se regăsește chiar în Constituție², legea fundamentală a țării, Constituția țării noastre reglementează în mod expres dreptul la un mediu sănătos la art. 35 alin. (1) care stabilește că: „*statul recunoaște dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic*”.

Textul de lege al aceluiași articol și cu același conținut și obiect juridic stabilește la alin. (3) că: *persoanele fizice și juridice au îndatorirea de a proteja și ameliora mediul înconjurător*”. Prin urmare, textul de lege prevede obligația constituțională pe care o au persoanele fizice și juridice în aceste raporturi juridice pentru a nu aduce atingere gravă mediului înconjurător și de a-l proteja de distrugere și degradare.

De asemenea, la art. 135 alin. (2) lit. e) legea fundamentală stabilește că statul trebuie să asigure, printre altele și „*refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic*”. Din dispoziția prezentată anterior rezultă că România are obligația de a asigura refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic care nu s-ar putea efectua decât prin reguli stricte, de drept intern, elaborate de Parlament și alte autorități care potrivit legii au acest drept. Așadar, statele pot singure să-și dezvolte economia națională care să asigure generațiilor prezente și viitoare garanția unui mediu sănătos, iar prin supravegherea de către autorități a activităților comerciale de drept intern care ar putea polua mediul să se protejeze și alte state ce ar putea fi afectate dacă nu s-ar respecta aceste reglementări cu titlu de principiu.

¹ Ordonanță de urgență nr.195 din 22 decembrie 2005 privind protecția mediului, publicată în Monitorul Oficial nr. 1196 din 30 decembrie 2005, modificată prin Legea nr. 84/2006, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 40/2010, Legea nr. 205/2010, www.cdep.ro

² Constituția României - modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003; republicată, cu reactualizarea denumirilor și dându-se textelor o nouă numerotare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

2. Rolul jurisprudenței în afirmarea dreptului la un mediu sănătos

2.1. *Jurisprudența europeană și evoluția dreptului la un mediu sănătos*

Conform art. 8, par. 1 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, *“fiecărei persoane îi este recunoscut și garantat dreptul la viața privată și de familie”*. Dreptul cetățenilor de a le fi respectată viața privată este bazat pe obligația fiecărui stat de a le garanta această libertate. Autoritățile publice pot interveni în exercitarea acestui drept doar în interes public, cum ar fi, de exemplu, siguranța națională, bunăstarea economică a țării și protejarea sănătății publice¹.

Până în prezent, la nivelul Uniunii Europene a fost dat un număr relativ mare de hotărâriri prin care se invocă nerespectarea art. 8 din Convenție, referitor la dreptul omului la viața privată și viața de familie care integrează în sensul său și dreptul fundamental la un mediu sănătos.

Dintr-un număr impresionant de decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg², rezultă că toți indivizii au dreptul de a-și dezvolta personalitatea prin exprimarea libertății lor.

Iată o prezentare mai detaliată a câtorva hotărâri pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului le-a dat în acest domeniu:

Prima aplicare jurisprudențială a principiului integrării dreptului la un mediu sănătos conform art. 8 paragr. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, ca o componentă a protecției dreptului la viața privată, o găsim în hotărârea instanței de contencios european al drepturilor omului, pronunțată în **Cauza Lopez Ostra c/Spaniei**, în următorii termeni: *„Este de la sine înțeles că atingerile grave aduse mediului pot afecta bunăstarea unei persoane și pot să o priveze de dreptul de a se bucura de o locuință care să îi asigure exercițiul dreptului la viață privată și familială, chiar fără ca prin aceasta să îi fie pusă în pericol grav sănătatea”*³.

Cauza Lopez Ostra c/Spaniei reprezintă cauza prin care CEDO a făcut ca dreptul la un mediu sănătos să pătrundă, pe calea interpretării art. 8 paragr.1, în câmpul de acțiune și de aplicare al Convenției⁴.

¹ Cf art. 8 -11 CEDO

² Villiger, *Handbuch der Europäischen Menschenrechtskonvention (EMRK)*, Zürich 1993, p. 318 și urm.

³ Cazul Lopez Ostra contra Spaniei – Prejudicii provocate de o stație de epurare apropiată de o locuință. Hotărârea din 9 decembrie 1994, în *Revista Română de Dreptul Mediului*, Nr. 2, 2003, p. 103 – 105;

⁴ Mircea Duțu, *Opere citate*, p. 126 ;

Curtea a decis că, prin plasarea unei stații de epurare în apropierea locuinței reclamantelor, autoritățile naționale au încălcat dreptul acestora la un mediu înconjurător sănătos, deci implicit, dreptul la viața privată.¹

Cazul Lopez Ostra contra Spaniei este unul dintre cazurile celebre ale jurisprudenței de mediu la nivelul Uniunii Europene. Petiționara, în persoana doamnei Lopez Ostra, se consideră victima unei violări a dreptului său de a-și utiliza domiciliul și a dreptului la viața privată și de familie.

Audiencia Territorial din Murcia, la 31 ianuarie 1989, admite că noxele în litigiu, fără a constitui un pericol grav pentru sănătate, provoacă o deteriorare a calității vieții riveranilor, deteriorare care însă nu se contura ca fiind suficient de serioasă pentru a încălca drepturile fundamentale recunoscute de Constituție.

Curtea admite că doamna Lopez Ostra a suferit anumite daune, ca urmare a violării art. 8: valoarea vechiului apartament a scăzut, iar mutarea a antrenat cheltuieli și inconveniente.

Tot astfel, încălcarea aceluiași drept a fost constatată de Curte în **Cauza Guerra et autres c/Italia** prin omisiunea autorităților statale de a informa reclamanții asupra emisiunilor nocive ale unor instalații chimice situate în apropierea locuinței lor.

Cauza Taşkin și alții c/ Turcia (cererea nr. 46117/99)² este introdusă la Curtea Europeană a Drepturilor Omului printr-o acțiune a zece cetățeni turci în calitate de reclamanți care au sesizat Comisia Europeană a Drepturilor Omului, la 25.09.1998, în virtutea art. 25 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Reclamanții susțineau că atât autorizațiile acordate în vederea exploatarei unei mine de aur, cât și procesul decizional aferent încălcau art. 2 și art. 8 ale Convenției, precum și că ei nu beneficiaseră de o protecție juridică eficace întrucât fuseseră încălcate art. 6 paragr. 1 și 13 ale Convenției.

Reclamanții sunt agricultori și crescători de animale din districtul Bergama (Izmir) care afirmă că din cauza lucrărilor de exploatare ale minei de aur de la Ovacik mediul s-a degradat și ei au fost obligați să suporte poluarea sonoră datorată utilajelor și a explozivelor. Unul dintre ei este Dl. Sefa Taskin fostul primar din Bergama care locuiește la Dikili, la 10 km distanță de mină.

¹ Fr. Saudre, „Droit international et européen des droits des l'hommes”, 6ème ed., refondue, PUF „Droit fondamental”, 2003.

² Textul integral al speței se regăsește în „Revista Română de Drept al Mediului”, Anul II, nr. 1 (5), 2005, „Jurisprudență europeană”, p. 91 - 111.

Curtea constată că Statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a garanta dreptul reclamanților la viața privată și de familie, încălcând astfel art. 8 al Convenției.

Pe aceeași linie jurisprudențială, dar printr-o apreciere mai nuanțată a consecințelor situării locuințelor reclamanților în apropierea unui aeroport, în **cauza Hatton et autres c/ Royaume-Uni**, prima Cameră a Curții a decis că adoptarea unei noi scheme de exploatare pe timp de noapte a aeroportului în discuție, ce afectează odihna acestora, reprezintă o încălcare a drepturilor la viața privată¹.

Sesizată, pe temeiul art. 43 din Convenție² cu rejudecarea cauzei, Marea Cameră a Curții, în urma unei amănunțite analize a problemelor pe care situația din speță le-a pus, a exprimat un alt punct de vedere. Aceasta a reținut că, în orice caz, în pofida tuturor măsurilor luate de autorități, punerea în aplicare a noului plan de zbor contestat în anul 1993 a fost de natură să aducă atingere calității vieții private a reclamanților și *„posibilității de a putea utiliza în mod normal locuințele lor situate în apropierea aeroportului”*, ceea ce înseamnă atingeri ale drepturilor protejate de art. 8 din Convenție³.

De asemenea, planul contestat privitor la reglementarea zborurilor avioanelor pe timp de noapte a reprezentat o măsură generală care nu viza pe reclamanți în mod special, chiar dacă ea a antrenat anumite consecințe pentru ei, precum și în privința altor persoane care se găseau într-o situație asemănătoare⁴.

Instanța europeană a observat că, în mod evident, în speță, dezagremente sonore denunțate nu sunt cauzate de autoritățile statale, ci reprezintă rezultatul activităților unor companii aeriene private. S-ar putea admite că, pe de o parte, statul este acela care a impus noul plan de zbor în dispută, ceea ce ar avea semnificația unei ingerințe din partea acestuia în exercițiul drepturilor reclamanților, garantate de art. 8 și că, pe de altă

¹ CEDH, 2 octombrie 2001, *Hatton et autres c/ Royaume-Uni*, nepublicată, Internet, site www.echr.coe.int

² Este de amintit faptul că, potrivit acestui text, într-un termen de 3 luni de la data hotărârii unei Camere, oricare dintre părți poate, în situații excepționale, să ceară trimiterea cauzei în fața Marii Camere. Un colegiu de 5 judecători ai Marii Camere admite cererea în situația în care cauza ridică o problemă gravă privitoare la interpretarea sau la aplicarea Convenției sau a Protocolulelor sale adiționale sau o altă problemă gravă de interes general. Dacă acest colegiu admite cererea, Marea Cameră se pronunță printr-o hotărâre.

³ CEDH, 2 octombrie 2001, *Hatton et autres c/ Royaume – Uni*, nepublicată, art. 118 Internet, site cit.

⁴ *Idem*⁵⁵, art. 123.

parte, în materie de mediu, responsabilitatea statului de a decurge din faptul că nu a reglementat activitatea industriei private în așa fel încât să se asigure respectarea acestor drepturi.

Din orice punct ar fi privite lucrurile, problema rămâne aceea de a ști dacă planul denunțat reprezintă o încălcare a drepturilor reclamantilor la un mediu înconjurător sănătos prin menajarea justului echilibru care trebuie să fie asigurat între interesele lor și cele ale societății în ansamblul ei. Strămutând discuția pe acest teren, concluzia Marii Camere a fost în sensul că autoritățile naționale au căutat să realizeze un asemenea echilibru atât pe fond, cât și în plan procedural, ceea ce a condus la concluzia contrară celei la care ajunsese o Cameră a Curții: neîncălcarea dispozițiilor art. 8 din Convenție.

De asemenea, instanța europeană a decis că, atunci când guvernul unui stat contractant desfășoară anumite activități periculoase, cum ar fi cele legate de exploatarea unor instalații nucleare, susceptibile a avea consecințe nefaste pe termen lung asupra persoanelor care participă la ele, respectarea dreptului la viața privată și de familie a reclamantilor, garantată de art. 8 al Convenției, impune autorităților organizarea unei proceduri efective și accesibile care să permită persoanelor interesate – participanții la experiențe, dar și urmașii lor – să aibă acces la ansamblul informațiilor pertinente și apropiate privitoare la asemenea activități. În măsura în care autoritățile statale și-au îndeplinit această obligație, nu se poate reține o încălcare a art. 8 din Convenție¹.

Dimpotrivă, analiza obligațiilor autorităților statale în materie, negative, ceea ce înseamnă abținerea de la exercitarea unor ingerințe în exercițiul acestui drept, sau pozitiv, care presupun luarea unor măsuri de natură să conducă la respectarea lui, impune concluzia că ele privesc atât dreptul la viața privată și de familie a persoanei, cât și dreptul la domiciliu, respectarea tuturor presupunând, printre altele, și asigurarea unui mediu înconjurător sănătos. Este, astfel, completat armonios însuși conținutul art. 8 din Convenție.

Pe calea practicii judiciare a fost luată în calcul dimensiunea mediului ca parte inseparabilă a protecției drepturilor umane fundamentale, iar pe de altă parte s-au admis limitări ale anumitor îndrituirii motivate din nevoia ocrotirii mediului.

¹ CEDH, 9 iunie 1998, McGinley et Egan c/Royaume-Uni, Recueil 1998-III, paragr. 101 – 103.

2.3. Jurisprudența națională și evoluția dreptului la un mediu sănătos

Cazul Tătar & Tătar contra României – Cererea 67021/01, 27 ianuarie 2009/CEDO reprezintă un moment de referință pentru evoluția problematicii de mediu la nivel național și european. Pentru prima dată, statul român a fost condamnat într-un caz referitor la protecția mediului.

După aproape nouă ani, atât cât a durat procesul, reclamanții Tătar și Tătar – tată și fiu, au primit un răspuns favorabil la solicitările lor aduse în fața Curții Europene a Drepturilor Omului.

Reclamanții, Vasile Gheorghe Tătar și fiul său Paul Tătar, s-au adresat Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO), acuzând faptul că autoritățile statului român nu au reglementat eficient folosirea cianurii și a altor substanțe toxice produse în urma activității desfășurate de către Societatea Transgold SA Baia Mare (fostă Aurul SA Baia Mare).

Reclamanții locuiau la doar 100 de metri de sediul societății reclamate, astfel încât sănătatea lor și a celorlalți cetățeni a fost pusă grav în pericol în momentul accidentului, dar și după producerea acestuia.

Imediat după accidentul de la Baia Mare incidența poluării asupra sănătății oamenilor și a stării mediului și-a pus amprenta într-un mod agresiv, iar după producerea acestuia nu s-au luat toate măsurile pentru siguranța vieții și sănătății cetățenilor aflați în proximitatea locului de desfășurare a activităților de către societatea în cauză.

Problemele reclamate de Tătar & Tătar au fost evidențiate de gravul accident din anul 2000 când apă cu cianuri provenite din iazurile SC Transgold SA au ajuns în Tisa, producând un dezastru ecologic.¹ În urma plângerii înaintate de cei doi cetățeni, CEDO a constatat că statul român nu a impus societății condiții restrictive menite să evite producerea de prejudicii mediului și vieții umane. Din contră, statul a permis SC Tran-

¹ La data de 30 ianuarie la orele 22.00 a avut loc fisurarea barajului ce înconjura lacul de deșeuri de la una dintre subunitățile aparținând Societății Transgold Baia Mare (fostă Aurul), în nord estul României. Rezultatul scurgerii a fost devastator întrucât au fost deversați aproximativ 100.000 metri cubi de lichid și deșeuri conținând între 50 și 100 de tone de cianură, precum și metale grele incluzând cupru. Scurgerea contaminată a afectat râurile Săsar, Lăpuș, Someș, Tisa și Dunărea înainte de a ajunge la Marea Neagră patru săptămâni de la accident. Aproape 2.000 de kilometri de pe parcursul Dunării sau ai afluenților săi au fost afectați de către scurgere. În cadrul Raportului intitulat „Scurgerea de cianură de la Baia Mare” realizat în cadrul Programului Națiunilor Unite (UNEP) și de Biroul pentru Coordonarea Afacerilor Umanitare (OCHA) au fost evidențiate cauzele producerii accidentului, urmările acestuia, precum și măsurile ce trebuie luate pe viitor pentru a preveni alte accidente similare. Raportul a mai scos în evidență efectele pe termen lung ale activităților miniere asupra sănătății publice, datorate cianurii și metalelor grele, în special în localitățile Bozanta Mare și Baia Mare.

sgold SA să funcționeze chiar și după accidentul din 2000, iar concluziile studiului de mediu pe baza căruia activa firma nu au fost aduse la cunoștința publicului niciodată.

Conform Constituției României și Legii privind protecția mediului nr. 265/2006, fiecărui cetățean îi este garantat dreptul de a participa la luarea deciziilor privind mediul, lucru care nu s-a întâmplat, iar dreptul a fost pur și simplu ignorat chiar și după cumplitul accident de la Baia Mare.

Pe cale de consecință, membrii Curții au decis, în unanimitate că statul român nu și-a respectat obligația de a analiza corespunzător riscurile pe care activitatea companiei SC Transgold SA le presupunea și de a lua toate măsurile pentru a asigura dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos, ca parte a dreptului la viața privată și de familie.

În privința agravării stării de sănătate a celui de-al doilea reclamant care este suferind de astm bronșic cauzat de mediul poluat cu cianuri, majoritatea judecătorilor au concluzionat că acesta nu a făcut dovada legăturii de cauzalitate între starea sa de sănătate și nocivitatea cianurii. Doar doi dintre judecătorii Curții au apreciat că legătura de cauzalitate a fost dovedită într-o măsură rezonabilă de către reclamanți, astfel încât au conchis că a avut loc o încălcare a art. 8 din Convenție.

Hotărârea Curții Europene a Drepturilor omului dată în cazul Tătar & Tătar c. României a deschide un nou drum în evoluțianăționale problematicei de mediu și constituie un precedent judiciar demn de luat în calcul pe viitor.

În Cazul Băcilă c./România – cererea nr. 19234/04, Curtea Europeana a estimat că *statul român nu a știut să realizeze un just echilibru în interesul bunăstării economice a orașului Copșa Mică, și anume de a menține activitatea principalului furnizor de locuri de muncă din oraș și dreptul petentei de a se bucura în mod efectiv de respectarea domiciliului și a vieții sale private și de familie.*

Curtea constată că reclamanta locuiește în apropiere de uzina Someș. De asemenea, aceasta observă că efectele nocive pentru sănătatea oamenilor ale substanțelor chimice periculoase eliminate în atmosferă de această uzină au fost stabilite în mod clar de numeroase rapoarte emise de autoritățile publice și private, ceea ce, de altfel, Guvernul nu contestă. În plus, reclamanta a prezentat documente medicale care atestă impactul și legătura de cauzalitate dintre poluare și degradarea sănătății sale, în special intoxicarea cu plumb și cu dioxid de sulf.

În decembrie 1999, Direcția de Sănătate Publică Județeană a informat reclamanta că incidența bolilor, în special de natură respiratorie, era la Copșa Mică de șapte ori mai ridicată decât în restul țării.

Potrivit unui buletin de analize din 20 ianuarie 2005, concentrația de plumb și de derivați ai acestuia în sângele reclamantei depășea valorile maxime admise. În aceeași zi, reclamanta a fost spitalizată prezentând mai multe simptome, printre care tuse frecventă și iritantă, modificarea vocii, astenie și tulburări digestive. Un medic a constatat că aceasta trăia într-un mediu toxic și că suferea de laringită a cărei cauză putea fi expunerea prelungită la vapori toxici.¹

Incidența directă a emisiilor nocive asupra dreptului reclamantei la respectarea vieții private și de familie a acesteia permite, prin urmare, să se ajungă la concluzia conform căreia art. 8 paragraful 1 este aplicabil.

Concluzii

În dreptul internațional contemporan și-au facut loc așa-numitele *“drepturi de solidaritate”*, ca expresie a unei concepții de viață în comunități mai largi și care nu ar putea fi realizate decât prin eforturi conjugate.

În cadrul acestor drepturi, dreptul la un mediu sănătos s-a impus cu autoritate de drept fundamental, esențial pentru omenire și se dezvoltă tot mai mult în sfera preocupărilor factorilor politici, a diferitelor cercuri ale opiniei publice, ale oamenilor de știință, în condițiile agravării poluării și a creșterii catastrofelor ecologice, precum și a fenomenelor sociale extrem de nocive, mai ales pentru tânăra generație.²

La momentul adoptării Convenției Europene a Drepturilor Omului – Roma, 4 noiembrie 1950, problemele mediului nu reprezentau o preocupare însemnată la nivelul autorităților sau al opiniei publice, fapt ce explică absența unor prevederi exprese cu referire la acest domeniu.

Cu toate acestea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), a reușit, pe cale juridică, *„prin ricoșeu”*, și utilizând tehnici proprii, să creeze un drept al omului la un mediu sănătos, fapt datorat, în special, presiunilor venite din partea evoluțiilor și preocupărilor tot mai evidente ale individului și societății față de problemele de mediu și de efectele negative ale acestora asupra calității vieții.

¹ <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Cauza-Bacila-impotriva-Romaniei.pdf>, p.11.

² Angelica Cobzaru, *Opere citate*, p. 230 – 231.

Actualmente, existența de necontestat a dreptului la un mediu sănătos este cu atât mai necesară, cu cât problemele de mediu s-au agravat, iar societatea globală are nevoie de instrumente juridice puternice la care să apeleze pentru a trage la răspundere pe marii poluatori și pe toți cei care aduc prejudicii mediului.

Dreptul la un mediu sănătos trebuie să-și dovedească, în continuare, eficacitatea și efectivitatea, iar aplicabilitatea acestuia să crească exponențial cu noile provocări de mediu, tot mai grave și mai complexe.

Referințe bibliografice:

1. Doina Anghel, *Răspunderea juridică privitoare la protecția mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2010;
2. Angelica Cobzaru, *Principiile dreptului european al mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2012;
3. Andrei Duțu, *Patrimoniul în dreptul civil și în dreptul mediului*, Editura Universul Juridic, București, 2013;
4. Mircea Duțu, *Dreptul mediului*, ediția a 3a, București, Editura C.H. Beck, 2010;
5. Constituția României - modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003; republicată, cu reactualizarea denumirilor și dându-se textelor o nouă numerotare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003
6. Fr. Soudre, „Droit international et européen des droits des l'hommes”, 6ème ed., refondue, PUF „Droit fondamental”, 2003;
7. Revista Română de Dreptul Mediului, 2003 – 2004;
8. www.echr.coe.int .